

СТАН ЗАХВОРЮВАНОСТІ РИБ НА КРУСТАЦЕОЗИ У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Крустацеози – хвороби ставової риби, що викликаються екзопаразитичними ракоподібними. У ставових риб паразитують представники двох рядів ракоподібних: веслоногі і зябдохвості. Паразитичні рачки викликають епізоотії і загибель риби у ставових господарствах. У статті подано короткий опис розповсюджених крустацеозів, зміни в організмі риб, а також результати дослідження епізоотичного стану рибницьких господарств Рівненської області щодо них у 2008–2014 рр. Було досліджено 17 господарств різної форми власності, що займаються розведенням та вирощуванням риби. За період 2008–2014 рр. у лабораторіях Рівненської області відібрані екземпляри риби досліджувалися на такі захворювання, що викликаються паразитичними рачками, як лернеоз, аргульоз. Згідно з отриманими даними, в господарствах щороку реєструються дані захворювання. Для покращення санітарно-гігієнічного стану господарств, а також для запобігання виникнення інвазійних захворювань серед ставової риби проводився комплекс ветеринарно-санітарних та рибницько-господарських заходів, який включає: профілактичну дезінфекцію водойм, ветеринарний контроль за рибою, карантинування завезених плідників, а також літування ставків. Перераховані заходи забезпечили зниження захворюваності риб на крустацеози, що було зареєстровано у звітах.

Ключові слова: крустацеози, аргульоз, лернеоз, коропові, заражені риби, дослідження, ставові господарства.

Постановка проблеми

Рівненська область є благополучною щодо вірусних та бактеріальних захворювань, проте при планових моніторингових дослідженнях, що проводяться Рівненською державною регіональною лабораторією ветеринарної медицини, щорічно реєструються випадки захворювання риби на лернеоз, аргульоз, пісцикольоз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз, доступних нам літературних джерел показав, що проведені в останні роки лабораторні дослідження, зареєстровані у звітах державних установ ветеринарної медицини, щорічно реєструвалися випадки захворювання ставової риби на крустацеози (лернеоз та аргульоз).

Розроблена комплексна діагностика крустацеозів, яка включає в себе аналіз епізоотологічних даних, клініко-анатомічну картину та результати мікроскопічного дослідження [3].

Мета, завдання та методика досліджень

Метою дослідження було проаналізувати стан захворюваності риб на крустацеози у Рівненській області. Для аналізу використовувалися звіти Рівненської державної регіональної лабораторії ветеринарної медицини у Рівненській області.

Для постановки діагнозу були проведені мікроскопічні дослідження зіскрібків із поверхні тіла і зябер, аналіз кількісних показників.

Результати досліджень

Захворювання викликають ракоподібні, що відносяться до класу Crustacea. У ставових риб переважно паразитують представники трьох рядів: 1) веслоногі (тіло сегментоване, мають парні яйцеві мішки); 2) зяброхвості (тіло злегка овальне, мішки відсутні); 3) рівноногі (тіло широке, овальне, сплюснене у спинно-черевному напрямку). Більшість ракоподібних розвиваються шляхом відкладення яєць, з яких виходять молоді рачки, що нагадують дорослих особин. Повне перетворення настає після наупліальної і копеподної стадій. З хвороб найбільш часто зустрічаються ергазильоз, сінергазильоз, лернеоз, аргульоз, пісцикольоз [3].

Лернеоз – небезпечне інвазійне захворювання прісноводних корошових риб: сріблястого і золотого карасів, щуки, сазана, чорного амура, товстолобиків і буфало, що характеризується ураженням шкіри та утворенням абсцесів, виразок у місцях локалізації паразитів (рачків) [1, 4].

Збудниками захворювання лернеозу є паразитичні рачки з роду *Lernaea*, у корошових риб і буфало – частіше всього *L. surpinacea*, *L. elegans.*, якщо завезені ще в СРСР з рослиноїдними рибами, в яких паразитує *L. Stenopharyngodonis* [4].

Найбільше піддаються захворюванню мальки і цьоголітки, риби старшого віку піддаються інвазії менше. При ураженні дволітніх ставових риб відбувається втрата товарної якості та зниження росту на 30%. [5]

Клінічні ознаки лернеозу – у місці прикріплення паразита руйнування луски, крововиливи і утворення яскраво червоних виразок, у результаті чого риба втрачає товарний вигляд. Поселення лерней у ротовій порожнині призводить до виснаження і загибелі риби.

Захворювання може ускладнюватися розвитком на уражених ділянках сапролегній, паразитичних найпростіших і патогенної мікрофлори. У цього рибачка паразит може проникати через покриви до внутрішніх органів, ушкоджуючи печінку, кишківник, серце і навіть мозок, викликати скривлення хребта. Секрет отруйної залози рачків впливає на загальний фізіологічний стан риби, і проходять зміни у складі крові. Знижується кількість гемоглобіну, збільшується РОЕ та кількість моноцитів [2].

Динаміка досліджень, проведених лабораторіями Рівненської області на лернеоз в 2008-2014 рр., представлена у таблиці 1.

З таблиці 1 видно суттєве зниження захворюваності на лернеоз у водоймах Рівненської області внаслідок проведення санітарно-профілактичних заходів.

Аргульоз інвазійна хвороба риб, що викликається паразитичними рачками із ряду зябровхвостих (*Branchiura*).

Таблиця 1. Дослідження риби на лернеоз за 2008–2014 рр.

Рік	Загальна кількість екземплярів риби	Патолого-анатомічні дослідження	Мікроскопічні дослідження	Число позитивних результатів
1	2	3	4	5
2008	1346	-	1346	67
2009	1412	-	1412	50
2010	1485	-	1485	36
2011	1421	-	1421	18
2012	1403	-	1403	58
2013	1432	-	1432	18
2014	1052	-	1052	13

Найчастіше зустрічаються три види аргулюсів. *Argulus foliaceus* (риб'яча воша) поширена в європейській частині, Сибіру, Середньої Азії, паразитує у різних прісноводних риб, переважно корошових; *A. coregoni* паразитує у лососевих і сигових риб, частіше зустрічається на Далекому Сході, *A. japonicus* виявлений у коропа та інших видів риб у водоймах Західної Європи, України, басейну Амура. Всі ці три види відносяться до родини Argilidae. Рачки паразитують на шкірі і висмоктують кров, доводячи рибу до виснаження, а нерідко і загибелі [5].

Тіло рачка овальне, округлої форми, складається зі злитих головогрудей і маленького черевця; спинна частина покрита щитком. Є очі, стилет, смоктальний хоботок, чотири пари плавальних ніжок. Розрізняються ці види рачків за величиною і формою хвостового плавця.

Самки відкладають ікру, яка містить яйця, на підводні камені, корчі, гідроспори, що щільно прикріплюється до субстрату. У кладці налічують до

250–300 яєць. Залежно від температури води, через 3–5 тижнів в яйцях розвиваються личинки. Вилуплюються з яєць личинки з довгими задніми антенами, несформованими присосками, вільно плавають у воді 2–3 дні і якщо за цей час не потраплять на рибу, то гинуть. На рибі личинки швидко ростуть, зазнають складний метаморфоз і через 2–3 тижні перетворюються на статевозрілих рачків. За літо вони можуть дати до трьох нових поколінь аргулюсів [5].

Аргулюси – теплолюбні рачки. Паразитують у риб різного віку, але найбільш чутливі до них цьоголітки коропів, форелі, білих і чорних амурів, буфало, сазанів, судаків, лящів та ін. Риби старших вікових груп частіше є носіями інвазії. Резервантами аргулюсів у природі можуть бути дикі смітні риби: окуні, триголкова колючка, карасі, йоржі, що мешкають у джерелах водопостачання і нагульних ставках. Максимальна зараженість риб спостерігається влітку в липні-серпні, до осені і взимку зараженість знижується. Рачки перезимовують на рибах, а навесні стають джерелом поширення інвазії. Личинкові стадії рачків із течією можуть переноситися у благополучні водойми і заражати риб.

Поселяючись на тілі риб, аргулюси хоботком проколюють шкіру і смочуть кров. У місцях прикріплення паразитів з'являється набряклість, крововиливи, почервонілі уражені ділянки. Утворюються дрібні ранки. Риба поводить себе неспокійно, неохоче бере корм, відстає у рості, ховається в заростях, третя об них. Сильно уражені риби гинуть. В уражених риб зябра анемічні, тіло вкрите виразками, набрякле, розвивається некроз. Рачок вражає епідерміс, власне шкіру і навіть м'язи. Все це і обумовлює виникнення запального процесу. Секрет отруйної залози рачка, потрапляючи в ранку через хоботок, викликає токсикоз. Аргулюси можуть бути переносниками хвороб риб, таких, як скрябілланозу білих амурів і різних кровопаразитів.

Динаміка досліджень проведених лабораторіями Рівненської області на аргулюоз у 2008–2014 рр., представлена у таблиці 2.

Таблиця 2. Дослідження риби на аргулюоз за 2008–2014 рр.

Рік	Загальна кількість екземплярів риби	Патолого-анатомічні дослідження	Мікроскопічні дослідження	Число позитивних результатів
1	2	3	4	5
2008	1350	-	1350	39
2009	1369	-	1369	50
2010	1411	-	1411	36
2011	1320	-	1320	13
2012	1403	-	1403	29
2013	1457	-	1457	9
2014	1076	-	1076	12

З таблиці 2 видно суттєве зниження зареєстрованих випадків захворювання на аргулюоз у водоймах Рівненської області порівняно з 2008–2011 рр.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Як видно з даних, санітарно-профілактичні заходи є ефективним методом зниження чисельності паразитів у водоймах Рівненської області.

Профілактика хвороб має бути загальнообов'язковою і здійснюватися на всіх етапах вирощування риби. Це дасть змогу підтримувати благополуччя Рівненської області щодо захворювання риб на крустацеози та уникнути значних економічних збитків.

Література

-
1. Ветеринарно-санітарна експертиза з основами технології і стандартизації продуктів тваринництва/ О. М. Якубчак, В. І. Хоменко, С. Д. Мельничук [та ін.]. – К., 2005. – 800 с.
  2. Головина Н. А. Гематология прудовых рыб / Н. А. Головина, Н. Д. Тромбицкий. – Кишинев : Штилица, 1979. – 156 с.
  3. Микитюк П. В. Справочник по болезням прудовых рыб / П. В. Микитюк, Е. Ф. Осадчая, Т. П. Погорельцева [та ін.] ; под ред. П. В. Микитюка. – К. : Урожай, 1984. – 248 с.
  4. Справочник по болезням рыб; под ред. В. С. Осетрова. – М. : Колос, 1978. – 351 с.
  5. Наконечна М. Г. Хвороби риб з основами рибництва / М. Г. Наконечна, О. Ф. Петренко, В. П. Ностой ; за ред. М. Г. Наконечної. – К. : Наук. світ, 2003. – 222 с.
-